

PRATARMĖ	7
ĮVADAS IR TYRIMO ŠALTINIAI	9
TYRIMŲ APŽVALGA IR ISTORINIO-GEOPOLITINIO KONTEKSTO CHARAKTERISTIKA	14
ĮKALINTI METAI, PAAUKOTI LAISVEI: DAINUOJANČIOS REVOLIUCIJOS PRIEŠAUŠRIS	19
Slaptasis draudžiamas lietuvių ir latvių politinių kalinių muzikinis-kultūrinis gyvenimas	19
Pirmosios sovietų okupacijos ir Antrojo pasaulinio karo metais	19
Vėlesniais metais	23
Muzikavimo ir papročių vaidmuo Gulago politinio pasipriešinimo akcijose	50
Džezkazgane, Kazachijoje	50
Gorlage, Norilske	52
Rečlage, Vorkutoje	55
LIETUVIŲ IR LATVIŲ TAUTINĖ TAPATYBĖ IR BALTIŠKA BENDRYSTĖ TREMTYSE	65
1941 m. tremtinių iš Lietuvos ir Latvijos dvasinės rezistencijos puslapiai	65
Išplėšiant iš gimtosios šalies	65
Tremtinių ir laisvųjų persikėlėlių į Sibirą sąsajos	69
Ties gyvenimo ir mirties riba: Altajaus, Krasnojarsko kr., Tomsko sr.	74
Vaikų ir jaunimo ugdymas	89
Latviai ir lietuviai Igarkoje, Krasnojarsko krašte (1941, 1948 m.)	92
1945–1952 m. tremtyse	105
Komijoje, Urale ir Tomsko srityje	105
Kitur Krasnojarsko krašte	119
Irkutsko srityje	135
Kartu su lietuviais ištremti Lietuvos latviai: Baikalo saloje Olchone ir Zalarinsko r., Irkutsko sr.	141
POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ BENDRAVIMO NUOSTATOS IR MODELIAI	154
IŠVADOS	159

6	Lietuviešu un latviešu mūzikas-kultūras saskarsme padomju laika lēģeros un nometinājuma vietās: Brālība un vienotība	
	<i>Kopsavilkums</i>	161
	Lithuanian and Latvian Musical-Cultural Communication during Soviet-Era Imprisonment and Forced Exile: Brotherhood and Unity	
	<i>Summary</i>	176
	Literatūra	191
	Santrumpos / Šaltiniai	194
	Asmenvardžiu rodyklė	195

Pratarmė

2013 m. su muzikologe Jūrate Vyliūte paskelbusi knygą „Lietuviai ir muzika Sibire“, iškart tęsiau lietuvių ir kitų tautų muzikinio-kultūrinio bendravimo ir rezistencijos sovietinimui Sibire tyrimus, ta tema paskelbiau kelis straipsnius. Duomenų apie baltų tautų, lietuvių ir latvių, muzikinius-kultūrinius ryšius tuo metu labai trūko, daug kas sakė, kad vieni ir kiti dažniausiai susitikdavo ir bičiuliaudavosi su kur kas gausesnės, ukrainiečių, tautos atstovais. Dainininkė Veronika Povilionienė perdavė man unikalų, Vorkutos lageryje kalintų likimo brolių lietuvių ir latvių kultūrinę bendrystę ir vienybę liudijantį dokumentą – dainų rinktinės kopiją, įrištą lininiu viršeliu, puošniu aukso raidėmis išpaustu įrašu „Latvija – Lietuvai, 2003“, padovanotą Rūtos Lycytės (*Licite*). Tai įkvėpė mane šią rinktinę paskelbti kartu su išsamesniais tyrimais, aprėpiančiais įvairius lietuvių ir latvių muzikinio-kultūrinio bendravimo, vienijimosi ir konsolidacijos aspektus politinio kalinimo ir tremties vietose. Juk ne tik stipri tautinė savimonė, bet ir baltiškoji bendrystė, tarpusavio parama padėjo lietuviams ir latviams kartu išverti negandas ir nepalūžti, netgi konsoliduotis aktyviai pasipriešinant režimui ir sugrįžus į tėvynę ar gretimą šalį – Lietuvą arba Latviją, eiti išsivadavimo keliu iki pat Baltijos valstybių nepriklausomybės atkūrimo.

Vis dėlto tik 2018 m. vasarą Lietuvos Respublikos kultūros tarybai parėmus mano parengtą ir vadovaujamą projektą, pavyko sutelkti nemažą komandą ir pradėti išsamesnius tyrinėjimus bei šio leidinio kūrimą ir rengimą. Rūpjučio pabaigoje surengėme ekspediciją Latvijoje, Rygoje lankėmės Raštijos ir muzikos muziejuje, kuris maloniai sutiko tapti projekto partneriu ir leido publikuoti Janio Lycyčio (*Jānis Līcītis*) Vorkutos rinkinio faksimiles bei susijusią medžiagą. Susipažinome ir su Latvijos okupacijos muziejuje sukaupta archyvine medžiaga: nuotraukomis, aprašais, vaizdo įrašais ir kt.

Per trejus metus leidinys vis augo, kol tapo dvitomis: jį sudaro mokslo monografija ir komentuotas Rečlage, Vorkutoje, užrašytų lietuvių liaudies dainų rinktinės faksimilinis leidimas su dviem mokslo straipsniais ir rinktinės dainų įrašų kompaktine plokštele. Tai vienas iš darbų, kuriuose atskleidžiama sovietmečiu represuotų Baltijos valstybių gyventojų dvasinė stiprybė ir vaidmuo priešinantis stalininiam režimui. Sibiro platybėse mezgėsi dainomis ir priesaikomis prie simbolinio laisvės aukuro tvirtinami baltų ir visų baltiečių politinių kalinių, kaip ir tremtinių, ryšiai, atvedę į lagerių sukilimus ir padėję pagrindus Baltijos šalių Dainuojančiai revoliucijai. Kita vertus, baltų ir baltiečių bendravimo lageriuose ir tremtyse intensyvumas, būdai ir modeliai buvo įvairūs. Tyrimas patvirtino, kad itin svarbu mokytis abi baltų kalbas ir susipažinti su abiejų (ar visų trijų Baltijos šalių) folkloru ir skirtingos istorijos bei tikybos (katalikų ir liuteronų) nulemtais papročiu, elgesio ir bendravimo savitumais.

Naudojuosi proga padėkoti visiems žmonės, padėjusiems įgyvendinti projektą – pirmiausia pateikėjams, maloniai pasidalijusiems savo išvalgomis ir atsiminimais bei leidusiems juos, kaip ir šeimos archyvų nuotraukas ir kitą medžiagą, paskelbti. Padėkos nusipelnė projekto informacinė ir sklaidos rėmėja, Latvijos lietuvių bendruomenė (pirmininkas Rolandas Žalnierius), taip pat ir Vilniaus latvių draugijos pirmininkė Gunta Ruonė (*Rone*). Ypač dėkojame Latvijos lietuvių politinių kalinių ir represuotųjų draugijos pirmininkui Juozui Kružikui, kuris padėjo surengti ekspediciją Latvijoje ir maloniai leido nusikopijuoti tyrimui ir leidiniui reikalingą draugijos sukauptą medžiagą, atsiminimus. Tautosakininkui Kostui Algirdui Aleksynui ir etnomuzikologams Austei Nakienei, Martiniui (*Mārtiņš*) Boiko, Andai Beitanei (*Beitāne*) bei choreografui Ernestui Spyčui (*Spīčs*) esu labai dėkinga už vertingus patarimus. Daug medžiagos, informacijos ir nuotraukų šiam leidiniui suteikė Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimų centro Okupacijų ir laisvės kovų muziejaus, Latvijos okupacijos muziejaus bei Raštijos ir muzikos muziejaus archyvai. Už ilgalaikį bendradarbiavimą, nuolatinės konsultacijas ir pagalbą renkant medžiagą dėkoju Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimų centro darbuotojai Birutei Panumienei, Specialiųjų tyrimų skyriaus vedėjui Rytui Narvydui, taip pat istorikui Benui Navakauskui ir Latvijos okupacijos muziejaus direktoriaus pavaduotojai, kolekcijos vadovei Taigai Kuoknevičiai (*Kokneviča*), Audiovizualinio skyriaus vedėjai Leldei Neimanei (*Lelde Neimane*) ir Stenčių savivaldybės Planavimo ir plėtros skyriaus vedėjai Ivetai Encei. Itin vertinga buvo 1975 m. latvių keliautojų dviračiais į Sibirą Ingvaro Leičio (*Ingvars Leitis*) ir Uldžio Briedžio (*Uldis Briedis*) atsiųsta knyga, muzikos įrašai ir nuotrauka. Taip pat esu labai dėkinga visai man talkinusiai leidinio komandai.

Etnomuzikologė, Lietuvos muzikos ir teatro akademijos
doc. dr. GAILA KIRDIENĖ